

Doc. dr. Liudvika MEŠKAUSKAITĖ

Advokatės L.Meškauskaitės kontora

Mindaugas LANKAUSKAS

Lietuvos teisės institutas

BAUDŽIAMOJI ATSAKOMYBĖ UŽ ASMENS PRIVATAUS GYVENIMO NELIEČIAMUMO PAŽEIDIMUS EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMO BEI LIETUVOS TEISMŲ PRAKTIKOS KONTEKSTE

ĮVADAS

Asmens teisės į privatumą pažeidimai, priklausomai nuo jų pobūdžio, gali užtraukti tiek etinę, tiek teisinę, t. y. baudžiamąją, civilinę arba administracinę, atsakomybę. Šiame moksliniame straipsnyje gilinamasi į sunkiausius asmens privataus gyvenimo neliečiamumo pažeidimus, kurie užtraukia baudžiamąją atsakomybę. Pažymėtina, jog nacionalinis privatumo sferos reglamentavimas yra glaudžiai susijęs su valstybės išpa-reigojimais pagal Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją (toliau vadinama – Konvencija). Atsižvelgiant į tai, straipsnyje aptariama privataus gyvenimo samprata, baudžiamajame įstatyme numatytų nusikaltimų asmens priva-taus gyvenimo neliečiamumui sudėties elementai bei aktuali Europos Žmogaus Teisių Teismo ir Lietuvos teismų praktika. Straipsnyje koncentruojamasi į privatumo apsau-gą baudžiamosios teisės priemonėmis, todėl kitos atsakomybės formos aptarios fragmentiškai, tiek, kiek jos yra susijusios su baudžiamąja atsakomybe. Atkreiptinas dėmesys, jog kai kurie kiti privatumo apsaugos probleminiai aspektai, tokie kaip san-tykis tarp privatumo ir saviraiškos laisvės, privataus gyvenimo apsaugos užtikrinimas vykdant operatyvinę veiklą ar privatumo apsauga elektroninėje erdvėje, jau buvo ana-lizuoti Lietuvos teisės instituto bei Vilniaus universiteto mokslininkų¹. Pažymėtina,

---

¹ Žr. *Lankauskas M.* Balansavimas tarp teisės į privatumą ir saviraiškos laisvės Europos žmogaus teisių teismo jurisprudencijoje // *Teisės problemos*, 2007, Nr. 2, ISSN 1392-1592; *Lankauskas M., Mulevičius M., Zaksaitė S.* Teisės į privatumą, minties, sąžinės, religijos laisvės ir saviraišką užtikrinimo proble-

jog asmenų privatumas gali būti pažeidžiamas ne tik Baudžiamojo kodekso XXIV skyriuje reglamentuotais nusikaltimais asmens privataus gyvenimo neliečiamumui, tačiau ir kitais nusikaltimais. Pavyzdžiui, akivaizdu, kad nusikaltimai seksualinio apsisprendimo laisvei ar vagystės įsibraunant taip pat pažeidžia ir asmenų privatumą. Su privataus gyvenimo neliečiamybe taip pat siejasi ir Baudžiamojo kodekso 154 str. numatyta atsakomybė už šmeižimą. Atsižvelgiant į ribotą straipsnio apimtį, visi su privatumu susiję baudžiamosios atsakomybės aspektai nebuvo analizuoti, apsiribota Baudžiamojo kodekso XXIV skyriuje įtvirtintų nusikaltimų asmens privataus gyvenimo neliečiamumui analize. Straipsnio tikslas – pagilinti teorinį supratimą apie teisę į privatumą baudžiamosios atsakomybės (pagal Baudžiamojo kodekso XXIV skyrių) kontekste, remiantis aktualia Europos Žmogaus Teisių Teismo bei nacionalinių teismų praktika.

I. PRIVATAUS GYVENIMO SAMPRATA

Privataus gyvenimo turinys gali būti nagrinėjamas remiantis doktrininiu aiškinimu, statutinėje teisėje įtvirtintomis normomis bei teismų praktika. Mokslinėje literatūroje įprastai nėra siekiama suformuluoti tikslaus teisės į privatumą ar privataus gyvenimo turinio apibrėžimo. Tiesa, pasitaiko ir išimčių, pavyzdžiui, paminėtinas bandymas apibrėžti teisę į privatumą elektroninėje erdvėje². Atsižvelgiant į straipsnio tikslą bei turint omenyje tai, kad teorinei teisės į privatumą analizei teisinėje literatūroje buvo skirta nemažai dėmesio, doktrininiai ginčai dėl teisės į privatumą turinio nagrinėjami nebus. Privataus gyvenimo samprata bus aptariama remiantis teisiniu reglamentavimu bei teismų (Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau vadinama – EŽTT) ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo (toliau vadinama – LRKT)) praktika.

Teisė į privataus gyvenimo gerbimą garantuojama Konvencijos³ 8 straipsniu, kurio 1 dalyje įtvirtinta, kad kiekvienas turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo privatus ir

---

mos. Lietuvos teisės instituto mokslo studija. Vilnius, 2013, ISBN 978-9986-704-18-8 (internetinis leidinys) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.teise.org/data/Teises_i_privatuma_uztikrinimo_problemos.pdf>; *Beliūnienė L., Ambrazevičiūtė K., Lankauskas M., Mauricė E., Mulevičius M., Nikartas S., Mačernytė-Panomariovienė I., Petrylaitė V., Kavoliūnaitė-Ragauskienė E., Šneideris D., Zaksaitė S.* Aktualiausias žmogaus teisių užtikrinimo Lietuvoje 2008–2013 m. problemos: teisinis tyrimas. Monografija. Lietuvos teisės instituto mokslo tyrimai, 2014, ISBN 978-9986-704-32-4 (internetinis leidinys) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.teise.org/data/zmogaus-teises-galutinis-2014-10-08.pdf>>; *Meškauskaitė L.* Teisė į privatų gyvenimą. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2015, ISBN 978-9955-30-178-3.

² *Onn Y. et. al.* Privacy in the Digital Environment. Haifa Center of Law & Technology, 2005, p. 12.

³ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. Roma, 1950 // *Žin.*, 2011-12-22, Nr. 156-7390.

šeimos gyvenimas, būsto neliečiamybė ir susirašinėjimo slaptumas. Kaip nurodoma mokslinėje literatūroje, teisė į privataus gyvenimo gerbimą iš minėtų keturių teisių yra plačiausios apimties, o kitos trys yra laikytinos specifinėmis privataus gyvenimo sritimis. Teisė į privataus gyvenimo gerbimą dažniausiai pasitelkiama tais atvejais, kai negalima pritaikyti jau minėtų konkretesnių teisių⁴.

Konvencijos 8 straipsnio 2 dalyje įtvirtinti atvejai, kada kišimasis į privatų gyvenimą yra galimas, t. y. kai toks įsikišimas į asmens privatumą nustatytas įstatyme ir būtinas demokratinėje visuomenėje valstybės saugumo, visuomenės apsaugos ar šalies ekonominės gerovės interesais, siekiant užkirsti kelią viešosios tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams, taip pat būtina žmonių sveikatai ar moralei arba kitų asmenų teisėms ir laisvėms apsaugoti. Atkreiptinas dėmesys, jog ribojimo pagrindų sąrašas yra baigtinis – jokiais kitais pagrindais teisė į privatumą negali būti suvaržoma. EŽTT, konkrečiu atveju nagrinėdamas bylą dėl Konvencijos 8 straipsnio pažeidimo, taiko tam tikrą „trijų pakopų testą“ – t. y. tikrinama, ar privatumo pažeidimas gali būti pateisinamas remiantis tiek formaliaisiais (t. y. ar tai daroma griežtai laikantis nacionaliniuose įstatymuose bei Konvencijos 8 straipsnio 2 dalyje nustatytų reikalavimų), tiek ir vertinamaisiais (ar tai yra būtina demokratinėje visuomenėje bei pateisinama teisėtu tikslu) kriterijais. Negana to, net jei šie kriterijai tenkinami, privatumo ribojimas turi būti proporcingas, t. y. naudojamos priemonės turi būti adekvačios siekiamam teisėtam tikslui⁵.

Nacionaliniu lygmeniu privatumo sampratos teisinį reglamentavimą pirmiausia lemia konstitucinės nuostatos, kurioms kiti teisės aktai prieštarauti negali. Lietuvos Respublikos Konstitucijos (toliau vadinama – Konstitucija) 22 straipsnyje įtvirtintos asmens privataus gyvenimo neliečiamumo garantijos⁶, kuriomis yra deklaruojama privataus gyvenimo bei atskirų privatumo sričių (susirašinėjimo, pokalbių telefonu, telegrafo pranešimų, kitokio susižinojimo bei šeimyninio gyvenimo) apsauga, tačiau privataus gyvenimo turinys plačiau neišskleidžiamas. Pažymėtina, kad ne visi privataus gyvenimo aspektai yra konkrečiai apibrėžti Konstitucijos 22 straipsniu. Teisė į privatumą taip pat apima ir teisę į atvaizdą, asmens teisę į garbę ir orumą bei teisę į asmens duomenų apsaugą ir dar daugybę kitų sričių (pvz., teisę į vardą, teisę į saugią

---

⁴ *Ehlers D., Becker U.* European Fundamental Rights and Freedoms. Berlin, 2007, p. 68.

⁵ „<...> sąvoka būtinybė reiškia tai, kad kišimasis turi atitikti primygtinį visuomeninį poreikį (angl. *pressing social need*) ir būti proporcingas siekiamam teisėtam tikslui <...>“. Žr. *Olsson v. Sweden* (No. 1). Appl. No. 10465/83(1988). Par. 67.

⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucija. Lietuvos Respublikos piliečių priimta 1992 m. spalio 25 d. referendume // *Žin.*, 1992, Nr. 33-1014. Įsigaliojo 1992 m. lapkričio 2 d. (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais).

aplinką *etc.*). Šis sąrašas yra labai platus ir nuolat pasipildantis naujomis sritimis⁷. Plačiąja prasme šios teisės yra sudėtinės teisės į privatumą dalys, tačiau įstatymu jos gali būti ir atskirai apibrėžiamos (pvz., teisė į atvaizdą, teisė į asmens garbės ir orumo gynimą, teisė į vardą ir kt. Civiliniame kodekse yra atskirtos nuo teisės į privatumą, o asmens duomenų apsauga turi savo specifinį reglamentavimą). Kai kurios privatumo sritys kaip savarankiškos žmogaus teisės yra įtvirtintos ir konstituciškai. Pavyzdžiui, Konstitucijos 24 str. įtvirtinta būsto neliečiamybės apsauga, nustatant, kad žmogaus būstas yra neliečiamas, o be gyventojų sutikimo eiti į būstą galima tik teismo sprendimu arba įstatymo nustatyta tvarka tada, kai reikia garantuoti viešąją tvarką, sulaikyti nusikaltėlių, gelbėti žmogaus gyvybę, sveikatą ar turtą.

Konstitucijos 22 straipsnis ir Konvencijos 8 straipsnis yra pamatiniai teisės aktai asmenų privataus gyvenimo apsaugos srityje, todėl, remiantis būtent šiomis nuostatomis, teismų praktikoje yra konstruojama juridinė privataus gyvenimo samprata. Reikšminga tai, kad nei Konstitucijos, nei Konvencijos nuostatose nėra pateikiama privataus gyvenimo definicija, todėl konkrečiu atveju teismai turi plačią diskreciją spręsti, ar tam tikri faktai laikytini privačiu gyvenimu, kuriam taikytina apsauga, ar ne. Tikslios sąvokos savo jurisprudencijoje nepateikia ir EŽTT. Kodėl tai nebuvo padaryta, buvo paaiškinta bylos *Niemietz prieš Vokietiją* sprendime, kur teismas pabrėžė, jog pateikti privataus gyvenimo sąvoką nėra nei galimybės, nei būtinybės, ir nurodė, kad ši sąvoka būtų per daug susiaurinta apibrėžiant ją kaip „vidinę sritį“ (angl. *inner circle*), kurioje kiekvienas individas gali gyventi taip, kaip nori, visiškai atsiribodamas nuo išorinio pasaulio. Todėl pagarba privačiam gyvenimui taip pat tam tikru laipsniu apima ir individo teisę užmegzti ir plėtoti santykius su kitais individais⁸. Mokslinėje literatūroje teigiama, kad šiuo atveju EŽTT laikosi tipiško Konvencijos aiškinimo praktikai, t. y. kazuistinio, požiūrio, kai nėra siekiama plėtoti kontinentinei jurisprudencijai bei mokslui būdingų definicijų⁹. Privataus gyvenimo sąvoka teismų praktikoje yra konstruojama plačiai¹⁰ ir gali apimti aplinkybes, kurių neapima kitos 8 straipsnyje minimos teisės. Pavyzdžiui, EŽTT savo praktikoje yra pripažinęs, kad Konvencijos 8 straipsniu yra ginami tokie į šeimos gyvenimo sritį nepatenkantys privataus gyvenimo elementai kaip ryšiai tarp globėjų ir jų globoja-

---

⁷ Plačiau žr. *Meškauskaitė L.* Teisė į privatų gyvenimą. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2015, ISBN 978-9955-30-178-3.

⁸ *Niemietz v. Germany*. Appl. No. 13710/88 (1992). Par. 29.

⁹ *Ehlers D., Becker U.* European Fundamental Rights and Freedoms. Berlin, 2007, p. 68–69.

¹⁰ *Ibid.*, p. 69.

mų vaikų¹¹, nesusituokusių asmenų¹², homoseksualų ir jų partnerių (su vaikais ar be jų)¹³. Tiesa, šis teismas yra pabrėžęs, kad Konvencijos 8 straipsniu nėra ginamas bet koks asmens santykis su jo aplinka, todėl į privataus gyvenimo sferą neįeina ryšys tarp savininko ir jo auginamo naminio gyvūno (pvz., teisė laikyti šunį nelaikoma jo savininko privataus gyvenimo dalimi)¹⁴.

LRKT taip pat nesiryžo pateikti konkretaus privataus gyvenimo apibrėžimo. Tiesa, negalima teigti, jog Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje apskritai nėra kalbama, kas gali būti laikoma privačiu gyvenimu, pavyzdžiui, aptinkami tokie apibūdinimai, kaip kad „<...> *privatus žmogaus gyvenimas – tai individo asmeninis gyvenimas: gyvenimo būdas, šeimyninė padėtis, gyvenamoji aplinka, santykiai su kitais asmenimis, individo pažiūros, įsitikinimai, įpročiai, jo fizinė bei psichinė būklė, sveikata, garbė, orumas ir kt. <...> Žmogaus teisė į privatumą apima asmeninio, šeimos ir namų gyvenimo, garbės ir reputacijos neliečiamumą, asmens fizinę ir psichinę neliečiamybę, asmeninių faktų slaptumą, draudimą skelbti gautą ar surinktą konfidencialią informaciją ir kt. (Konstitucinio Teismo 1999 m. spalio 21 d., 2000 m. gegužės 8 d., 2002 m. rugsėjo 19 d., 2002 m. spalio 23 d. nutarimai) <...>*“¹⁵. Kaip matome, Konstitucinis Teismas siekia plačiau atskleisti privataus gyvenimo bei teisės į privatumą turinį, pateikdamas asmens privatumą apibrėžiančias sritis, tačiau pateikiami apibūdinimai nėra griežti ir tikslūs apibrėžimai, paliekant galimybę privataus gyvenimo sričiai priskirti ir kitas, konkrečiai teisės aktų neįvardytas sritis. Tokiu būdu Konstitucinis Teismas laikosi panašaus požiūrio kaip ir EŽTT, kai yra vengiama pateikti tikslų apibrėžimą ir konstruojama plačiai interpretuotina privataus gyvenimo samprata.

Apibendrinant darytina išvada, kad privataus gyvenimo turinys nėra aiškiai apibrėžtas nei analizuotuose pamatiniuose teisės aktuose, nei juos taikančių teismų praktikoje. Tiesa, tam tikri privataus gyvenimo plačiąja prasme elementai yra aiškiau identifikuojami, kadangi jie konkrečiai išskiriami teisės aktuose (pvz., būsto neliečiamybė ar susirašinėjimo slaptumas) kaip atskiros teisės. Ar konkreti situacija laikytina privačiu gyvenimu bei ar konstatuotinas teisės į privatumą pažeidimas, konkrečiu atveju priklauso nuo teismo diskrecijos, todėl teisiniuose ginčiuose ak-

---

¹¹ *X v. Switzerland*. Appl. No. 8257/78(1981).

¹² *Wakefield v. The United Kingdom*. Appl. No. 15817/89(1990).

¹³ *Kerkhoven and Hinke v. The Netherlands*. Appl. No. 15666/89(1992).

¹⁴ *Bruggemann and Scheuten v. Germany*. Appl. No. 6959/75(1977).

¹⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. kovo 24 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos pataisos darbų kodekso 41 straipsnio 2 dalies (1997 m. liepos 2 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrkt.lt/dokumentai/2003/n030324.htm>>.

tualu identifikuoti atskiras asmens teisės į privataus gyvenimo neliečiamumą sritis. Kalbant apie baudžiamąją atsakomybę aiškios „privataus gyvenimo“ sąvokos nebuvimas yra svarbus Baudžiamojo kodekso¹⁶ (toliau vadinama – BK) 167 str. ir 168 str. kontekste, kadangi šiuose straipsniuose nustatyta baudžiamoji atsakomybė siejama su „informacija apie privatų asmens gyvenimą“. Tokiu būdu spręsdamas bylą teismas turi nustatyti, ar tam tikra informacija yra laikytina privataus pobūdžio ir dėl tam tikrų veikų konkrečiais atvejais yra taikytina baudžiamoji atsakomybė. Pažymėtina, jog gali kilti klausimas, ar baudžiamasis įstatymas yra pakankamai konkretus, kad nebūtų pažeidžiamas principas, jog nėra atsakomybės be įstatymo (lot. *nulla poena sine lege*). Kaip nurodo J. Wesselsas, „baudžiamieji įstatymai turi bent minimaliai apibrėžti baudžiamosios veikos sudėtį ir jos teisinius pagrindus“, taip pat kad nors ir nėra draudimo vartoti bendrines sąvokas, tačiau „visi baudžiamosios veikos požymiai turi būti aprašyti taip, kad būtų įmanoma išsiaiškinti jų esmę ir veikimą“¹⁷. Šiuo atveju svarbu tai, kad nors baudžiamajame įstatyme ir nėra pateikiama privataus gyvenimo definicija, tačiau tai nėra tokia specifinė sritis, jog reikėtų specialių žinių suprasti, kas galėtų būti laikoma pasikėsiniu į privatų asmens gyvenimą. Žinoma, konkrečiu atveju galimi ir subtilesni niuansai (pvz., konstatuojant privatumo pažeidimus šeimos santykiuose ir pan.), tačiau koks yra baudžiamuoju įstatymu ginamas objektas, turėtų būti aišku ir eiliniam piliečiui. Kitu atveju tektų daryti prielaidą, kad visos BK dispozicijos turėtų būti konstruojamos itin detaliai ir netgi kazuistiškai, tai lemtų ir atitinkamas įstatymo taikymo problemas.

II. BAUDŽIAMOSIOS ATSAKOMYBĖS UŽ PRIVATUMO PAŽEIDIMUS YPATUMAI

Analizuojant nacionalinę teisinę bazę konstatuotina, jog teisė į privataus gyvenimo neliečiamumą yra gana išsamiai reglamentuojama įvairiuose teisės aktuose, pradedant Konstitucija, kodifikuotais atskirų šakų teisės aktais ir baigiant specifiniais įstatymais, reguliuojančiais atskirus privatumo apsaugos aspektus. Baudžiamoji teisė yra *ultima ratio* priemonė, todėl preziumuotina, jog baudžiamoji atsakomybė turėtų būti taikoma už pačius sunkiausius privatumo pažeidimus. BK XXIV skyriuje baudžiamoji atsakomybė numatoma už kai kuriuos nusikaltimus asmens privataus gyvenimo neliečiamumui: neteisėtą asmens būsto neliečiamumo pažeidimą (BK 165 str.), asmens susižinojimo

---

¹⁶ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Žin., 2000, Nr. 89-2741 (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais).

¹⁷ Wessels J. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Baudžiamoji veika ir jos struktūra. Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 35.

neliečiamumo pažeidimą (BK 166 str.), neteisėtą informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimą (BK 167 str.) ir neteisėtą informacijos apie asmens privatų gyvenimą atskleidimą ir panaudojimą (BK 168 str.). Remiantis Nacionalinės teismų administracijos pateikiamais statistiniais duomenimis, per pastaruosius šešerius metus Lietuvos teismai pirmąja instancija vidutiniškai per metus išnagrinėdavo 60–70 baudžiamųjų bylų dėl asmens privataus gyvenimo neliečiamumo pažeidimų pagal BK XXIV skyriuje numatytas veikas¹⁸. Absoliuti dauguma (apie 50–60 kasmet) tokių bylų buvo dėl asmens būsto neliečiamumo pažeidimo (BK 165 str.), baudžiamųjų bylų pagal BK 167 str. ir BK 168 str. išnagrinėjama nuo kelių iki keliolikos per metus. Baudžiamosios bylos dėl susižinojimo neliečiamumo pažeidimo (BK 166 str.) yra pačios rečiausios, jų pasitaiko vos po kelias per metus ir per pastaruosius 6 metus tokių bylų (išnagrinėtų) skaičius niekada nesiekė dviženklį. Žr. lentelę:

Lentelė. I instancija išnagrinėtų bylų pasiskirstymas pagal atskirus BK str. privatumo apsaugos srityje 2010–2015 m.

	Išnagrinėtos bylos pagal LR BK 165 str. (neteisėtas asmens būsto neliečiamumo pažeidimas)	Išnagrinėtos bylos pagal LR BK 166 str. (asmens susižinojimo neliečiamumo pažeidimas)	Išnagrinėtos bylos pagal LR BK 167 str. (neteisėtas informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimas)	Išnagrinėtos bylos pagal LR BK 168 str. (neteisėtas informacijos apie asmens privatų gyvenimą atskleidimas ar panaudojimas)
2010 m.	48	2	5	4
2011 m.	63	1	4	8
2012 m.	62	4	7	5
2013 m.	60	4	8	12
2014 m.	53	1	10	11
2015 m.	33	5	14	18

Baudžiamoji atsakomybė už BK XXIV skyriuje numatytas veikas gali būti taikoma tiek privataus asmens, tiek ir viršijančio įgaliojimus ar piktnaudžiaujančio tarnyba pareigūno atžvilgiu. Atkreiptinas dėmesys, jog atsakomybė už privatumo pažeidimus nustatyta ne tik XXIV skyriuje, tačiau ir kai kuriuose kituose BK straipsniuose, kur privatumas

¹⁸ Baudžiamųjų bylų nagrinėjimo ataskaita. Bylų procesas (I instancijos teismuose), 2010 m.; Baudžiamųjų bylų nagrinėjimo ataskaita. Bylų procesas (I instancijos teismuose), 2011 m.; Baudžiamųjų bylų nagrinėjimo ataskaita. Bylų procesas (I instancijos teismuose), 2012 m.; Baudžiamųjų bylų nagrinėjimo ataskaita. Bylų procesas (I instancijos teismuose), 2013 m.; Baudžiamųjų bylų nagrinėjimo ataskaita. Bylų procesas (I instancijos teismuose), 2014 m. Baudžiamųjų bylų nagrinėjimo ataskaita. Bylų procesas (I instancijos teismuose), 2015 m. Prieiga per internetą: <<http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-zinias-klaidai/statistika/106>>.

nėra pagrindinis objektas, į kurį kėsinamasi nusikaltimu (pvz., galima paminėti BK 178 str. 2 d., kurioje nustatyta griežtesnė atsakomybė už vagystę įsibraunant į patalpą).

Kaip BK nustatyta baudžiamoji atsakomybė už privatumo pažeidimus susijusi su Konvencijos 8 straipsnio nuostatomis bei EŽTT praktika šioje srityje? Baudžiamosios atsakomybės nustatymas padeda siekti Konvencijoje numatytų tikslų, t. y. užtikrinti, kad būtų gerbiamas privatus asmenų gyvenimas. Šiuo atveju svarbu pažymėti, jog privatumo apsaugos įtvirtinimas vien įstatymais dar nereiškia, jog teisė į privatumą yra efektyviai ginama. Nesant galimybės teismuose efektyviai ginti šios teisės, gali būti konstatuotas Konvencijos pažeidimas. Baudžiamoji atsakomybė už privataus gyvenimo neliečiamumo pažeidimus yra viena iš vidaus teisinės gynybos priemonių ir teismai, nagrinėdami baudžiamąsias bylas dėl privatumo pažeidimo, veikia kaip savotiškas filtras – tinkamas įstatymo pritaikymas mažina galimybę, jog bus pažeisti tarptautiniai įsipareigojimai. Be to, nacionaliniai teismai yra saistomi EŽTT doktrinos įvairių privataus gyvenimo aspektų atžvilgiu, kadangi, esant kitokiam aplinkybių aiškinimui panašiam bylos kontekste, taip pat galimas Konvencijos pažeidimas. Šiame kontekste atkreiptinas dėmesys į EŽTT praktikos, kaip ekstranacionalinio teisės šaltinio, darančio įtaką taikant ir aiškinant Lietuvos teisę, taikymą¹⁹. Kaip nurodo K. Bubnytė, „pabrėžtinai unikalūs nacionalinių teismų atliekamas integracinis vaidmuo, gebėjimas sujungti skirtingų teisės sistemų – tarptautinės ir nacionalinės elementus į bendrą *corpus juris*, byla po bylos Konvencijos teisės standartus perkeliant į nacionalinę teisės sistemą (juos *internalizuojant*)“²⁰. Taigi nacionaliniai teismai savo praktiką sinchronizuoja su EŽTT praktika, kai, viena vertus, užtikrinama nacionalinės teisės atitiktis Konvencijos nuostatomis ir, kita vertus, vis didėja Konvencijos teisės įtaka Lietuvos teisei. Anksčiau minėta autorė nurodo, kad „Lietuvos teismų praktikoje suformuotas besąlyginis reikalavimas taikant Konvenciją vadovautis jos nuostatomis aiškinančia EŽTT jurisprudencija, grindžiamas išimtinai monistiniu požiūriu į nacionalinės ir tarptautinės teisės santykį. Toks reikalavimas nedviprasmiškai implikuoja „veidrodinį“ EŽTT praktikos perkėlimo į vidaus teisę principą“²¹. Siekiant išvengti galimo prieštaravimo, Konvencijos teisė daro įtaką Lietuvos teisei ne tik esant konkrečioms byloms prieš Lietuvą, tačiau ir kitais atvejais, pavyzdžiui, nacionaliniams teismams sprendžiant baudžiamąsias bylas dėl privatumo pažeidimų. Spręsdamas tokias bylas nacionalinis teismas negali ignoruoti EŽTT praktikos aiškinant įvairius privataus gyvenimo aspektus, kadangi tokiu atveju gali kilti grėsmė pažeisti pagal Konvenciją prisiimtus įsipareigojimus.

---

¹⁹ *Kūris E.* Ekstranacionaliniai veiksniai Lietuvos Respublikos Konstituciniam Teismui aiškinant Konstituciją // *Teisė*, 2004, t. 50.

²⁰ *Bubnytė K.* Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija galutinės instancijos Lietuvos teismų praktikoje // *Teisė*, 2013, t. 87, p. 70.

²¹ *Ibid.*, p. 73.

II.1. Privatumo ribojimo kriterijai

Analizuojant XXIV skyriuje reglamentuotų nusikaltimų privatumui sudėtis atkreiptinas dėmesys, jog visais atvejais kalbama apie **neteisėtus veiksmus**: neteisėtą įsibrovimą į būstą, neteisėtą susižinojimo pažeidimą, neteisėtą informacijos rinkimą ir neteisėtą informacijos atskleidimą ar panaudojimą. Baudžiamosios atsakomybės klausimas nekyla, kai kišimasis į privatų gyvenimą yra teisėtas. Kartais atriboti teisėtą kišimąsi į tam tikrus privataus gyvenimo aspektus nuo neteisėtų veiksmų yra labai sunku, todėl žemiau aptarsime pagrindus, remiantis kuriais kišimasis į privataus gyvenimo neliečiamumą gali būti pateisinamas. Šie pagrindai *expressis verbis* įtvirtinti Konstitucijoje ir Konvencijoje bei išplėtoti EŽTT ir Lietuvos teismų jurisprudencijoje.

Tai, kad teisė į privatumą nėra absoliuti, aiškiai atsispindi Konstitucijos 22 str. 3 d., kurioje yra nurodyti du teisėto informacijos rinkimo pagrindai – **tik motyvuotu teismo sprendimu** ir **tik pagal įstatymą**. Savo ruožtu atkreiptinas dėmesys į tai, kad Konvencijoje ir EŽTT praktikoje privatumo suvaržymui įstatymo lygmens teisės aktas nėra būtinas. Pirmiausia pažymėtina tai, jog lietuviškame Konvencijos vertimo 8 str. vartojama sąvoka „išskyrus įstatymo numatytus atvejus“ yra kiek klaidinanti ir ne visai atitinka angliškame originale vartojamos sąvokos „in accordance with the law“ prasmę. Pasak S. Greero, sąvoka „teisė“ (angl. *law*) šiame kontekste nėra suprantama siaurai, kaip susijusi su konkrečia teisine sistema, tačiau išreiškia abstraktesnio ir bendresnio pobūdžio prielaidas, sietinas su teisės viršenybės principu, kaip pagrindine Europos Tarybos vertybe²². EŽTT savo praktikoje suformulavo ketletą kriterijų, kuriais remiantis sprendžiama, ar atitinkamos teisės suvaržymas buvo „teisėtas“. Aiškinamasi, ar remiantis nacionaline teise yra galimas konkretus teisės suvaržymas, ar atitinkama teisinė nuostata prieinama piliečiams, taip pat ar teisinė nuostata yra pakankamai aiški, kad leistų piliečiams numatyti pasekmes, kurias gali sukelti jų veiksmai, bei ar nacionalinė teisė numato adekvačius saugiklius prieš galimus teisių pažeidimus²³. Taigi, jeigu nacionalinė teisė atitinka šiuos kriterijus ir užtikrina efektyvią apsaugą nuo galimų vykdomosios valdžios piktnaudžiavimų, konkreti teisės akto forma nėra svarbi. Sprendimuose dėl slapto telefono pokalbių klausymo²⁴ ir pasiklausymo įrangos naudojimo²⁵ Konvencijos pažeidimai buvo pripažinti dėl to, kad šie veiksmai buvo vykdomi remiantis kintančia administraci-

²² Greer S. The exceptions to Articles 8 to 11 of the European Convention on Human Rights. Human rights files No. 15. Council of Europe, 1997, p. 9 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.echr.coe.int/LibraryDocs/DG2/HRFILES/DG2-EN-HRFILES-15%281997%29.pdf>>.

²³ *Ibid.*

²⁴ *Malone v. The United Kingdom*. Appl. No. 8691/79(1984).

²⁵ *Khan v. The United Kingdom*. Appl. No. 35394/97(2000).

ne praktika bei teisiškai neįpareigojančiomis Vidaus reikalų ministerijos gairėmis, o jų vykdymo tvarka bei sąlygos nebuvo viešai prieinamos. Kaip detalai turi būti reglamentuojami konkretūs veiksmai? EŽTT konkretaus atsakymo į šį klausimą nepateikia, konstatuodamas, kad detalumo laipsnis priklauso nuo atitinkamo teisės akto turinio, reglamentuojamos sferos, asmenų, kurių atžvilgiu teisės aktas yra taikomas, skaičiaus ir statuso²⁶. *Silver* byloje Teismas nurodė ir tai, kad jeigu teisės akte valdžios institucijoms yra suteikiama tam tikra diskrecija, turi būti apibrėžta ir tos diskrecijos apimtis, tiesa, tai nebūtinai turi atsispindėti teisės akto tekste²⁷. Konstatuotina, kad Lietuvoje konstituciškai yra nustatytas aukštesnis standartas teisės akto formai, nei to reikalauja EŽTT, o tai yra visiškai suderinama su bendru principu, kad Konvencija numato minimalius reikalavimus žmogaus teisių apsaugai, tačiau valstybės savo nuožiūra gali nustatyti ir aukštesnio lygio apsaugą.

Ar motyvuoto teismo sprendimo ir įstatymais įtvirtinto pagrindo pakanka, kad atitinkami veiksmai (pvz., Kriminalinės žvalgybos įstatyme²⁸ išvardyti informacijos rinkimo būdai) būtų pripažinti teisėtais? Šiuo atveju turėtina omenyje, jog papildomi reikalavimai yra numatyti Konvencijos 8 str. 2 d. bei išplėtoti EŽTT jurisprudencijoje. Net ir esant įstatymais įtvirtintam pagrindui, privatumo ribojimas taip pat turi būti pateisinamas remiantis vienu iš 8 str. 2 d. įvardytų **teisėtų tikslų** (angl. *legitimate aim*), atitinkamai:

- valstybės saugumo;
- visuomenės apsaugos;
- šalies ekonominės gerovės;
- siekiant užkirsti kelią viešosios tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams;
- žmonių sveikatai ar moralei apsaugoti;
- kitų asmenų teisėms ir laisvėms apsaugoti.

Taigi, pavyzdžiui, Kriminalinės žvalgybos įstatymo 8 str. 8 punkte numatytas sekimas neprieštarautų Konvencijos nuostatoms, jeigu būtų vykdomas remiantis vienu ar keliais iš anksčiau nurodytų tikslų.

Be to, teisė į privatumą gali būti suvaržyta tik tada, kai tai yra **būtina demokratinėje visuomenėje**. Tai yra viena iš esminių Konvencijos nuostatų, kuri suteikia EŽTT plačią diskreciją spręsti, ar konkrečiu atveju valdžios kišimasis į naudojimąsi

---

²⁶ Greer S. The exceptions to Articles 8 to 11 of the European Convention on Human Rights. Human rights files No. 15. Council of Europe, 1997, p. 11 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.echr.coe.int/LibraryDocs/DG2/HRFILES/DG2-EN-HRFILES-15%281997%29.pdf>>.

²⁷ *Silver v. The United Kingdom*. Appl. No. 5947/72; 6205/73; 7052/75; 7061/75; 7107/75; 7113/75; 7136/75(1983).

²⁸ Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas // Žin., 2012, Nr. 122-6093 (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais).

Konvencijos ginama teise yra pateisinamas ar laikytinas pažeidimu. EŽTT savo praktikoje išplėtojo šio kriterijaus aiškinimą remdamasis tokiais principiniais elementais, kaip demokratinio būtinumo pobūdis, teisės suvaržymo proporcingumas ir valstybės diskrecijos teisė (angl. *margin of appreciation*) nukrypti nuo Konvencijos nuostatų²⁹. Pažymėtina, jog kiekvieno iš šių elementų taikymas priklauso nuo konkrečios bylos konteksto bei aplinkybių. Pasak U. Kilkelly, EŽTT aiškiai neapibrėžė demokratinės visuomenės, tačiau iš sprendimų atskirose bylose galima spręsti apie tam tikrus jos bruožus, tokius kaip tolerancija, platus akiratis, teisės viršenybė, taip pat proporcingas balansas tarp individo teisių ir viešojo intereso³⁰. Norint rasti tinkamą balansą tarp šių interesų, taikytinas proporcingumo principas. Čia paminėtinas EŽTT sprendimas *Olsson prieš Švediją* byloje, kuriame buvo pabrėžta, kad „<...> sąvoka būtinybė reiškia tai, kad kišimasis turi atitikti primygtinį visuomeninį poreikį (angl. *pressing social need*) ir būti proporcingas siekiamam teisėtam tikslui <...>“³¹. Ar toks primygtinis poreikis konkrečiu atveju egzistuoja bei ar jis yra proporcingas, teismas sprendžia vertindamas bylos aplinkybes.

Kaip iliustratyvus EŽTT taikomo „testo“ pavyzdys paminėtinas EŽTT sprendimas *Puzinas prieš Lietuvą*³² byloje, kurioje kalinių susirašinėjimo cenzūravimas buvo pripažintas turintis teisinį pagrindą (t. y. buvo numatytas įstatyme) ir teisėtą tikslą (užkirsti kelią nusikaltimams), tačiau nebuvo įrodyta, kad tai buvo būtina demokratinėje visuomenėje, todėl ir buvo konstatuotas Konvencijos 8 straipsnio pažeidimas ta apimtimi, kuria yra garantuojama pagarba susirašinėjimo slaptumui.

Tiesa, anksčiau minėti privatumo ribojimo pagrindai bei sąlygos svarbūs nustatant, ar valstybė pažeidė savo įsipareigojimus pagal Konvenciją. Lietuvos įsipareigojimai pagal Konvenciją ir baudžiamoji atsakomybė už privatumo pažeidimus nėra tapatūs dalykai. Be to, baudžiamosios atsakomybės netaikymas esant teisės į privatumą pažeidimui automatiškai nereiškia Konvencijos pažeidimo, kadangi teisė į privatumą gali būti ginama ir kitokiomis priemonėmis (pvz., pritaikant civilinę atsakomybę). Kita vertus, jeigu nacionalinis teismas netaiko baudžiamosios atsakomybės už BK nustatytus privatumo pažeidimus nukrypdamas (pvz., per siaurai

---

²⁹ *Greer S.* The exceptions to Articles 8 to 11 of the European Convention on Human Rights. Human rights files No. 15. Council of Europe, 1997, p. 14 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.echr.coe.int/LibRARY/Docs/DG2/HRFILES/DG2-EN-HRFILES-15%281997%29.pdf>>.

³⁰ *Kilkelly U.* A guide to the implementation of Article 8 of the European Convention on Human Rights. Human rights handbooks, No. 1, p. 31 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.coe.int/T/E/Human_rights/hrhb1.pdf>.

³¹ *Olsson v. Sweden* (No.1). Appl. No. 10465/83(1988). Par. 67.

³² *Puzinas v. Lithuania.* Appl. No. 44800/98(2002).

apibrėždamas privataus gyvenimo sritį) nuo EŽTT suformuluotos praktikos, galimas Konvencijos pažeidimas, konstatavus valstybės pozityvios pareigos užtikrinti teisės įgyvendinimą neįvykdymą. Konvencijos pažeidimas galimas ir tais atvejais, jei teismai sankcionuotų privatumą pažeidžiančią veiklą, nors tai ir neužtrauktų baudžiamosios atsakomybės pagal Lietuvos Respublikos įstatymus. Tokiu atveju galėtų būti teismo leidimo klausytis pokalbių išdavimas, kuris nors formaliai ir atitinka įstatymo reikalavimus, tačiau nėra būtinas demokratinėje visuomenėje. Tiesa, jeigu pareigūnai pažeistų teismo patvirtintą nustatytą pokalbių klausymosi tvarką, jiems turėtų kilti baudžiamoji atsakomybė pagal BK, kadangi toks klausymasis nelaikytinas „teisėtu“. Tokiu atveju, net ir esant privatumo pažeidimui, EŽTT, įvertinęs aplinkybes, gali nuspręsti, jog baudžiamosios atsakomybės pritaikymas buvo tinkama priemonė pažeistai teisei apginti.

Reziumuojant, teisė į privatumą gali būti ribojama tik tada, kai toks ribojimas bei jo taikymo tvarka pakankamai detalai nustatyta teisės aktuose, ribojimo apimtis yra proporcinga siekiamam tikslui ir jis būtinas demokratinėje visuomenėje. Nesant bent vieno iš šių elementų, privatumo suvaržymas pažeis asmens teisę į privatumą net ir esant visiems kitiems pagrindams. Savo nutarimuose šiuos pagrindus (taip pat ir keletą kitų pagrindų) yra pabrėžęs ir Konstitucinis Teismas: „<...> riboti konstitucines žmogaus teises ir laisves, tarp jų ir teisę į privatumą, galima, jeigu yra laikomasi šių sąlygų: tai daroma įstatymu; ribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves ir Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciškai svarbius tikslus; ribojimais nėra paneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei jų esmė; yra laikomasi konstitucinio proporcingumo principo (Konstitucinio Teismo 2002 m. rugšėjo 19 d., 2002 m. spalio 23 d. nutarimai) <...>“³³. Pažymėtina, jog baudžiamoji atsakomybė yra viena iš galimų privatumo gerbimo užtikrinimo priemonių, o siekiant išvengti Konvencijos pažeidimo, teismai, spręsdami baudžiamąsias bylas, turi atsižvelgti į EŽTT praktiką.

II.2. Būsto neliečiamumo pažeidimai

Įsibrovimai į patalpas sudaro didžiausią dalį visų nusikaltimų privatumui (žr. į anksčiau pateiktą *lentelę*). Šių nusikaltimų specifika – dažnai jie yra susiję su smurtu artimoje aplinkoje ir nukreipti prieš pažištamus asmenis³⁴. Asmens būsto neliečiamumo pa-

---

³³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. kovo 24 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos pataisos darbų kodekso 41 straipsnio 2 dalies (1997 m. liepos 2 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrkt.lt/dokumentai/2003/n030324.htm>>.

³⁴ Tipiškas BK 165 str. numatytos nusikalstamos veikos atvejis: „<...> kaltinamasis <...> pasinaudodamas su savimi turėtais plaktuku ir kalnu, sulaužė įėjimo į butą, esantį <...> nuosavybės teise priklausantį nu-

žeidimas užtraukia atsakomybę tik tada, kai yra neteisėtas. Teisėsaugos institucijų pareigūnai (taip pat ir kiti pareigūnai, pvz., ugniagesiai gelbėtojai ir kt.), vykdydami savo tarnybines pareigas, gali pažeisti asmenų būsto neliečiamumą ir tai nebus laikoma nusikaltimu, jeigu bus laikomasi II.1 skyrelyje nurodytų sąlygų.

Analizuojant, kas yra laikytina asmens būsto neliečiamumo pažeidimu pagal BK 165 str., svarbu išsiaiškinti, kas laikytina būstu. Straipsnio dispozicijoje būsto neliečiamumas yra apibrėžiamas kaip įsibrovimas į kito žmogaus „gyvenamąjį namą, butą ar kitą gyvenamąją patalpą arba jos priklausinius, įskaitant saugomą būsto teritoriją“. Aiškindamas šeimos gyvenamosios patalpos sąvoką, LAT yra nurodęs, kad tai yra patalpa, kurioje šeima iš tikrųjų gyvena, faktiškai naudojasi ja kaip savo būstu³⁵. Plačiau ši sąvoka aiškinama CK komentare, kurio vieno iš autorių nuomone, „<...> šeimos gyvenamąją reikėtų laikyti tokią patalpą, kurioje šeima iš tikrųjų gyvena. Kitaip tariant, gyvenamosios patalpos sąvoka yra ne teisinė, bet faktinė ir apima visas patalpas, kuriose gyvenama, įskaitant namus, butus, sodo namelius, gyvenamuosius vagonėlius ir panašiai <...>“³⁶. Tiesa, šiuo atveju buvo analizuojama kiek siauresnė, šeimos gyvenamosios patalpos, sąvoka, kuri yra susijusi su specifiniais tikslais (pvz., šeimos narių teisės kartu gyventi tam tikrose patalpose). Asmens būsto sąvoka galėtų būti aiškinama dar plačiau (žr. žemiau pateikiamą EŽTT praktiką), t. y. kaip apimanti ir tas patalpas, kuriose asmuo jau kurį laiką negyvena, tačiau, pvz., laiko asmeninius daiktus.

Remiantis EŽTT praktika, namais (angl. *home*) paprastai laikomos bet kokios gyvenamosios patalpos, kuriose yra nuolat gyvenama, tačiau galimos ir išimties. *Gillow prieš Jungtinę Karalystę* byloje Teismas pripažino, kad patalpos, nuosavybės teise priklausančios asmeniui, yra laikytinos „namais“ pagal Konvencijos 8 str., nepaisant to, kad pastarasis jose negyveno 19 metų. Buvo konstatuota, kad, nepaisant ilgo nebuvimo, tęstinis ryšis su nuosavybe nebuvo nutrūkęs³⁷. Pastebėtina, jog Konvencijos prancūziškos versijos tekste vartojama sąvoka „*domicile*“ yra platesnė nei angliškoje versijoje vartojamas žodis „*home*“. Atsižvelgdamas į tai, byloje *Niemietz prieš Vokietiją* Teismas dar labiau išplėtė „namų“ sąvoką, nurodydamas, kad tam tikrais atvejais tai gali apimti ir verslo patalpas, kai nėra ryškaus privačios gyvenamosios vietos

---

kentėjusiajam <...> durų spyną, ir be savininko sutikimo, pro duris įsibrovė į minėtą butą, ir tokiu būdu neteisėtai atvirai, prieš nukentėjusiojo <...> valią, įsibrovė į jam priklausančią gyvenamąją patalpą <...>“.
Žr. Visagino miesto apylinkės teismas. Nuosprendis Lietuvos Respublikos vardu. 2015 m. kovo 13 d., Visaginas. Baudžiamoji byla Nr. 1-19-844/2014.

³⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. rugsėjo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-416/2008.

³⁶ *Keserauskas Š.* Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė. III dalis, 2002, p. 175.

³⁷ *Gillow v. The United Kingdom.* Appl. No. 9063/80 (1986). Par. 46.

ir verslo patalpos atskyrimo ir kai verslo patalpose taip pat užsiimama ir privataus pobūdžio veikla³⁸. Kituose sprendimuose EŽTT yra pripažinęs, kad „namų“ sąvoka pagal Konvencijos 8 straipsnį gali apimti vasarnamius, viešbučius, netradicinį būstą (pvz., mobilius namus ant ratų) ir kt., tačiau, pvz., neapima artisto persirengimo kambario ar daugiabutyje esančios skalbyklos patalpos³⁹.

Kyla klausimas, ar anksčiau minėti EŽTT išaiškinimai reiškia, kad asmens būsto neliečiamumo pažeidimu galėtų būti laikomas ir įsibrovimas į biurą? BK 165 str. yra konkrečiai įvardyta, kad baudžiamoji atsakomybė kyla dėl įsibrovimo į a) žmogaus gyvenamąjį namą; b) butą ar kitą gyvenamąją patalpą arba jos priklausinius, įskaitant saugomą būsto teritoriją. Atsižvelgiant į tai konstatuotina, kad baudžiamoji atsakomybė pagal BK 165 str. neturėtų kilti dėl įsibrovimo į biurą, nebent jis yra *de facto* naudojamas ir kaip gyvenamoji patalpa, pvz., jeigu asmuo biure nakvoja ar laiko savo asmeninius daiktus. Tiesa, tai neužkerta kelio civilinės atsakomybės taikymui, kadangi Lietuvos Respublikos civilinio kodekso⁴⁰ (toliau vadinama – CK) 2.23 str. 2 d. nustatyta, jog „privataus gyvenimo pažeidimu laikomas neteisėtas įėjimas į asmens gyvenamąsias ir kitokias patalpas“ (pabraukimas mūsų). Tokia išvada darytina ir atsižvelgiant į jau minėtą EŽTT praktiką, kai verslui skirtose patalpose užsiimama privataus pobūdžio veikla. Kaip Konvencijos nuostatos ir EŽTT praktika gali veikti baudžiamosios atsakomybės taikymą už neteisėtą būsto neliečiamumo pažeidimą? Šiuo atveju svarbu pabrėžti tai, jog nacionaliniai teismai neturėtų pernelyg susiaurinti būsto sąvokos, kadangi tai galėtų pažeisti Konvencijos nuostatas. Kita vertus, tokiais atvejais asmenys, kurių privatumas buvo pažeistas, gali apginti savo teisę civiline tvarka.

II.3. Susižinojimo neliečiamumo pažeidimai

Bylų dėl susižinojimo neliečiamumo pažeidimo pagal BK 166 str. nėra daug (žr. į anksčiau pateiktą *lentelę*). Straipsnio dispozicijoje nurodoma, kad tokiu pažeidimu yra laikoma neteisėtas siuntinio ar siuntos perėmimas, neteisėtas asmens elektroninių ryšių tinklais siunčiamų pranešimų perėmimas, fiksavimas ar stebėjimas, taip pat neteisėtas asmens pokalbių elektroninių ryšių tinklais fiksavimas, klausymasis ar stebėjimas arba kitoks asmens susižinojimo neliečiamumo pažeidimas. Konvencijos 8 str. 1 d.

---

³⁸ *Niemietz v. Germany*. Appl. No. 13710/88 (1992).

³⁹ Plačiau žr. *Roagna I*. Protecting the Right to Respect for Private and Family Life under the European Convention on Human Rights. Council of Europe Human Rights Handbooks. Council of Europe. Strasbourg, 2012, p. 31.

⁴⁰ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Žin., 2000, Nr. 74-2262 (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais).

yra apibrėžta pagarba „susirašinėjimo slaptumui“ (angl. *respect for his correspondence*). Susirašinėjimo slaptumas apima necenzūruojamą susižinojimą su kitais asmenimis. EŽTT yra nurodęs, kad susižinojimas apima ne tik paštu siunčiamus laiškus, tačiau ir pokalbius telefonu⁴¹ (įskaitant ir pokalbius biuro telefonu⁴²), susirašinėjimą elektroniniu paštu⁴³ ir kitas susižinojimo priemones. Iš EŽTT praktikos matyti, kad, atsižvelgiant į technologinį progresą, susižinojimo priemonių, kurių atžvilgiu yra taikoma Konvencijos 8 str. apsauga, sąrašas yra plečiamas. Akivaizdu, jog asmens susirašinėjimu būtų laikoma ir privačios žinutės socialiniuose tinkluose ar susirašinėjimas naudojantis programa „Skype“, net jei EŽTT konkrečiai to dar nėra išskyręs. Asmens susižinojimo neliečiamumo pažeidimas gali būti pateisinamas esant tam tikroms aplinkybėms, tačiau net ir kalinių susirašinėjimo privatumas yra iš dalies ginamas. Šiame kontekste paminėtinas sprendimas *Valašinas prieš Lietuvą*⁴⁴ byloje. Įkalinimo įstaigos administracija atplėsdavo ir skaitydavo pareiškėjo, kuris tuo metu kalėjo, laiškus Konvencijos institucijoms ir tuo pažeidė Konvencijos 8 straipsniu ginamą teisę į susirašinėjimo slaptumą. Teismas konstatavo, kad kalinių laiškų cenzūravimas turėjo teisinį pagrindą (Pataisos darbų kodekso 41 str.) ir teisėtą tikslą („užkirsti kelią viešosios tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams“), tačiau Lietuvos Vyriausybė nepagrindė, koku pagrindu kontroliavo susirašinėjimą, todėl šis apribojimas nebuvo pripažintas būtinu demokratinėje visuomenėje. Analogiškas sprendimas dėl kalinių susirašinėjimo cenzūros neatitikimo būtinumo demokratinėje visuomenėje sąlygos buvo priimtas ir byloje *Puzinas prieš Lietuvą*⁴⁵. Pažymėtina, jog remiantis BK 166 str. baudžiamoji atsakomybė gali būti taikoma tik tais atvejais, kai susižinojimo neliečiamumo pažeidimas yra neteisėtas. Renkant informaciją pagal įstatymą ir esant motyvuotam teismo sprendimui, baudžiamoji atsakomybė nekyla, net jei toks rinkimas ir pažeidžia Konvenciją (pvz., pripažįstama, jog tai nebuvo būtina demokratinėje visuomenėje). Ar yra svarbus susižinojimo turinys, pavyzdžiui, jeigu telefoniniai pokalbiai yra susiję su nusikalstama veikla? Šiuo atveju pažymėtina tai, kad Konvencija gina teisę į susižinojimo slaptumą nepaisant to, koks yra jo turinys⁴⁶, tačiau privatumo pažeidimai tokiais atvejais gali būti pateisinami Konvencijos 8 str. 2 d. įtvirtintais pagrindais (pvz., visuomenės saugumo ar būtinumo užkirsti kelią nusikaltimams ar kitiems teisės pažeidimams). Teisėto

---

⁴¹ *Klass v. Germany*. Appl. No. 5029/71(1978).

⁴² *Halford v. the United Kingdom*. Appl. No. 20605/92(1997).

⁴³ *Copland v. the United Kingdom*. Appl. No. 62617/00(2007).

⁴⁴ *Valašinas v. Lithuania*. Appl. No. 44558/98(2001).

⁴⁵ *Puzinas v. Lithuania*. Appl. No. 44800/98(2002).

⁴⁶ *Frerot v. France*. Appl. No. 70204/01(2001).

pokalbių klausymosi sąlygos apibrėžtos Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau vadinama – BPK) 154 str. „Elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolė, jos fiksavimas ir kaupimas“⁴⁷. Kaip įdomų pavyzdį galima paminėti Šiaulių miesto apylinkės teismo sprendimą, kuriuo kaltinamasis buvo pripažintas kaltu, kadangi, būdamas valstybės tarnautoju – policijos pareigūnu, piktnaudžiavo tarnybine padėtimi ir vykdė vieno asmens telefoninių pokalbių kontrolę, nesant objektyvių duomenų, leidžiančių manyti, kad tokiu būdu galima gauti duomenų apie tiriamą kito asmens nusikalstamą veiką. Šiuo atveju sankcija klausytis pokalbių buvo gauta pagal nenurodyto informacijos šaltinio pateiktus duomenis, klaidingai nurodžius vieno asmens telefono numerį, kaip priklausantį kitam asmeniui⁴⁸.

Atkreiptinas dėmesys ir į bendrą situaciją Lietuvoje išduodant leidimus klausytis telefoninių pokalbių. Neoficialiais duomenimis⁴⁹, 2014 m. apylinkės teismai išnagrino 12 tūkst. 332 prokurorų pareiškimus dėl elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos. Pareiškimai visiškai patenkinti 11 tūkst. 975 atvejais (97,1 proc.), patenkinti iš dalies – 203 atvejais (1,65 proc.), atmesti – 154 kartus (1,25 proc.). Pažymėtina, jog ši statistika atspindi tik leidimų pagal BPK nuostatas skaičių, o duomenų apie leidimus, išduotus pagal Žvalgybos ir Kriminalinės žvalgybos įstatymus, Nacionalinė teismų administracija neturi. Tiesa, bendras išduotų leidimų skaičius nesutampa su asmenų, kurių pokalbių klausomasi, skaičiumi, kadangi tai apima ir prašymus pratęsti leidimus, pakartotinius leidimus, prašymus leisti klausytis papildomų telefono numerių ar prašymas leisti klausytis kito telefono numerio asmeniui jį pakeitus. Kita vertus, vienu prašymu galima prašyti leisti klausytis ir kelių asmenų pokalbių. Taigi, tikslus asmenų, kurių pokalbių klausomasi, skaičius iš pateiktų duomenų nėra aiškus. Kyla klausimas, ar toks didelis išduotų leidimų procentas suderinamas su proporcingumo principu ir privataus gyvenimo apsauga apskritai.

---

⁴⁷ Remiantis BPK 154 str. esant pagal prokuroro prašymą priimtai ikiteisminio tyrimo teisėjo nutarčiai ikiteisminio tyrimo pareigūnas „gali klausytis asmenų pokalbių, perduodamų elektroninių ryšių tinklais, daryti jų įrašus, kontroliuoti kitą elektroninių ryšių tinklais perduodamą informaciją ir ją fiksuoti bei kaupti, jeigu yra pagrindas manyti, kad tokiu būdu galima gauti duomenų apie rengiamą, daromą ar padarytą labai sunkų, sunkų ar apysunkį nusikaltimą arba apie nesunkius nusikaltimus, numatytus Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 1521 straipsnyje, 162 straipsnio 2 dalyje, 170 straipsnyje, 1982 straipsnio 1 dalyje, 309 straipsnio 2 dalyje, arba jeigu yra pavojus, kad nukentėjusiajam, liudytojui ar kitiems proceso dalyviams arba jų artimiesiems bus panaudotas smurtas, prievartavimas ar kitokios neteisėtos veikos“ (Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas // Žin., 2002, Nr. 37-1341, Nr. 46 (su vėlesniais pakeitimais) ir papildymais)).

⁴⁸ Šiaulių apylinkės teismas. Nuosprendis Lietuvos Respublikos vardu. 2014 m. kovo 12 d., Šiauliai. Baudžiamoji byla Nr. 1-101-949/2014.

⁴⁹ Remiamasi žiniasklaidoje pateikiamais Nacionalinės teismų administracijos surinktais duomenimis. Žr. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/prezidentura-sukilo-del-pokalbiu-pasiklausymo.d?id=67798694>>.

Šiuo atveju verta paminėti EŽTT sprendimą *Iordachi prieš Moldovą*⁵⁰ byloje, kadangi šios bylos kontekstas yra panašus į anksčiau aptartą situaciją Lietuvoje. Moldova buvo pripažinta pažeidusi Konvencijos 8 str., nors ir nebuvo įrodymų, kad pareiškėjų (teisininkų, kurie atstovavo žmonėms bylose prieš Moldovą EŽTT) pokalbių buvo klausytasi, o tik egzistavo tokia rizika (nors ir gana didelė). Teismas nurodė, kad visų pirma telefoniniai pokalbiai įeina į „korespondencijos“ ir „privataus gyvenimo“ sritį. Konvencijos pažeidimas buvo konstatuotas, kadangi Moldovos teisė nepakankamai užtikrino asmenų apsaugą nuo valstybės piktnaudžiavimo telefoninių pokalbių klausymosi srityje. Telefoninių pokalbių klausymąsi reglamentuojančios teisės normos nebuvo pakankamai aiškiai apibrėžtos, nebuvo visiškai išpildytas išankstinio numatymo (angl. *foreseeability*) reikalavimas. Taip pat teismas pabrėžė, kad pagal tuometinį teisinį reguliavimą leidimai klausytis pokalbių galėjo būti išduodami daugiau kaip pusės Moldovos BK nustatytų nusikaltimų atžvilgiu, be to, nebuvo aiškiai apibrėžtos asmenų, kurių pokalbių galima klausytis, kategorijos bei tikslus laiko tarpas (6 mėn. apribojimas galėjo būti pratęsiamas neribotą kartų skaičių). Buvo atkreiptas dėmesys ir į tai, kad ikiteisminio tyrimo teisėjo vaidmuo telefoninių pokalbių teisėtumo kontrolėje apsiribojo leidimo išdavimu, o šių veiksmų teisėtumo priežiūra buvo patikėta prokuratūrai. Ypač svarbu tai, jog EŽTT nurodė, kad 2005–2007 m. Moldovos teismai patenkino praktiškai visus prašymus leisti klausytis pokalbių (2005 m. – 98,81 proc., 2006 m. – 97,93 proc., 2007 m. – 99,24 proc.). Teismas konstatavo, jog tai yra neįprastai didelis patvirtinimų skaičius, turėtina omenyje ir tai, kad pokalbių klausymasis yra labai rimtas asmens teisių apribojimas, ir tik „labai svarbios priežastys, pagrįstos realiu įtarimu, kad asmuo yra įsitraukęs į kriminalinę veiklą, turėtų būti laikomos pagrindu patvirtinimui“ (par. 51). Buvo pastebėta, jog Moldovos teisė nenumato, koks įtarimo pagrįstumo laipsnis turėtų būti, kad būtų galima išduoti leidimą klausytis pokalbių, taip pat trūksta įstatymais įtvirtintų saugiklių, dėl ko tikriausiai ir yra toks didelis tenkintų prašymų skaičius. Galiausiai buvo konstatuota, kad statistiniai duomenys, t. y. išduotų leidimų klausytis pokalbių skaičius (2005 m. – daugiau kaip 2500, 2006 m. – apie 1900, 2007 m. – daugiau kaip 2003), rodo, kad slapto sekimo sistema Moldovoje yra „mažų mažiausiai per dažnai naudojama“, iš dalies tai gali būti todėl, kad nėra tinkamų teisinių saugiklių (par. 52).

Atsižvelgiant į minėtą EŽTT sprendimą kyla abejonių, ar Lietuvos teisinis reguliavimas ir praktika atitinka Konvencijos reikalavimus. Turėtina omenyje, kad Lietuvoje šiuo metu išduodamų leidimų klausytis pokalbių procentas yra tik vos žemesnis, o bendras išduotų leidimų skaičius net 6 kartus didesnis (kai gyventojų skaičius abiejose valstybėse yra panašus). Tam, kad būtų nustatyta, kokios priežastys tai lemia (ir ar tikrai galimas Konvencijos 8 straipsnio pažeidimas), reikėtų atlikti

⁵⁰ *Iordachi v. Moldova*. Appl. No. 25198/02(2009).

išsamesnę teisinio reguliavimo ir egzistuojančios praktikos analizę, o tai nėra šio straipsnio tikslas. Šiuo atveju vėlgi susiduriama su problema, kai esama praktika galimai prieštarauja Konvencijos nuostatom, tačiau baudžiamoji atsakomybė nėra ta priemonė, kuri galėtų būti pritaikyta šiam prieštaravimui pašalinti. Kaip matyti iš anksčiau pateiktos EŽTT bylos analizės, Konvencijos pažeidimas buvo konstatuotas ne tik dėl tinkamos juridinės bazės nebuvimo, tačiau ir bendro konteksto, kai teismai tenkino daugelį prašymų klausytis pokalbių.

II.4. Neteisėtas informacijos apie privatą asmens gyvenimą rinkimas

BK 167 str. nustatyta baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą informacijos apie privatą asmens gyvenimą rinkimą. Informacijos rinkimo būdai įstatyme nėra detalizuoti, tačiau kaip neseniai priimtame nuosprendyje yra nurodęs Klaipėdos apylinkės teismas, „<...> teisės teorijoje laikomasi nuomonės, jog tai visi įmanomi tam skirti veikimo metodai: asmens sekimas, jo paties ar jo būsto bei privačios valdos stebėjimas, pokalbių klausymasis, susirašinėjimo, kitų privačių dokumentų kopijavimas, šaltinių, kuriuose yra informacija apie žmogų rinkimas, studijavimas, sistemimas, asmens pažįstamų, jo giminaičių bendradarbių apklausa, gaunamų žinių fiksavimas <...>“⁵¹. Tiesa, čia verta paminėti, jog baudžiamoji atsakomybė kyla tik dėl neteisėto informacijos rinkimo. Kažin ar tokiu neteisėtu informacijos apie privatą asmens gyvenimą rinkimu galėtų būti laikomas informacijos apie asmenį rinkimas iš viešai prieinamų šaltinių (pvz., vikipedijos) ar pokalbio prie gretimo staliuko klausymasis restorane. Šiuo atveju, matyt, reikėtų atkreipti dėmesį į kontekstą: kokioje erdvėje (viešoje ar privačioje) esanti informacija renkama, ar tas rinkimas yra slaptas, ar naudojamos specialiosios priemonės tai informacijai surinkti ir pan. Šiuo atveju svarbu pabrėžti, kad privatus asmenys paprastai neturi teisės „profesionaliai“ rinkti privataus pobūdžio informacijos (išskyrus tam tikras įstatymais detalčiai reglamentuotas išimtis, kaip kad, pvz., privačių detektyvų veikla⁵²), o turintys teisę tai daryti pareigūnai tokią savo veiklą turi tinkamai sankcionuoti ir neviršyti įgaliojimų.

EŽTK rėmuose teisė į privatumą visų pirma ginama nuo valstybės ir jos pareigūnų kišimosi (vertikalus lygmuo). Privatumo apsauga nuo kitų asmenų daromų pažeidimų (horizontalus lygmuo) yra įtvirtinta netiesiogiai – per valstybių konvencijos narių pareigą užtikrinti atitinkamą pagarbą šiai teisei. Taigi šiuo atveju svarbu, ar nacionaliniai teisiniai instrumentai ir praktika yra pakankami, siekiant užtikrinti

---

⁵¹ Klaipėdos miesto apylinkės teismas. Nuosprendis Lietuvos Respublikos vardu. 2015 m. kovo 19 d. Klaipėda. Baudžiamoji byla Nr. 1-132-549/2015.

⁵² Žr. Lietuvos Respublikos privačios detektyvinės veiklos įstatymas // Teisės aktų registras, 2015-04-30, Nr. 6577.

privatumo apsaugą. Svarbus šiame kontekste aspektas – privatumo apsauga nuo kito asmens kišimosi, kai tuos asmenis sieja specifiniai tarpusavio santykiai (pvz., santykiai šeimoje). Ar tokiems atvejais privatumo sfera susiaurėja ir jei taip, tai kokiomis sąlygomis ir apimtimi? Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pabrėžęs, kad asmens privataus gyvenimo apsaugos nuo kito privataus asmens kišimosi apimtis priklauso, be kita ko, nuo šių asmenų tarpusavio santykių pobūdžio, kuris lemia privatumo ribas vienas kito atžvilgiu⁵³. Panevėžio miesto apylinkės teismas, spręsdamas bylą dėl vieno iš sutuoktinių padaryto kito sutuoktinio privatumo pažeidimo renkant privataus pobūdžio informaciją, taip pat konstatavo, kad nustatant, ar sutuoktinio teisė į privataus gyvenimo gerbimą buvo apribota ir pažeista dėl kito sutuoktinio elgesio, būtina atsižvelgti į sutuoktinių tarpusavio privatumo ypatumus. Tai, jog vienas iš sutuoktinių išsikėlė iš bendrų namų ir padavė ieškinį dėl santuokos nutraukimo, teismas traktavo kaip siekį nustatyti savo privatumo ribas, išreiškiant lūkesčius dėl didesnio privatumo santykiuose su kitu sutuoktiniu. Nors kaltinamoji ir nurodė, kad rinkdama informaciją apie privatų sutuoktinio gyvenimą siekė rinkti įrodymus skyrybų bylai ir įgyvendinti savo procesines teises, tačiau iš civilinėje byloje esančių duomenų buvo nustatyta, kad ji prie ieškinio nepateikė nurodytais veiksmais gautų duomenų, todėl buvo konstatuotas BK 167 str. 1 d. pažeidimas⁵⁴. Kita vertus, kyla abejonų, ar net ir gavus tam tikrų sutuoktinį kompromituojančių duomenų, bet koks informacijos apie sutuoktinį rinkimas galėtų būti pripažintas teisėtu. Šiuo atveju paminėtina CK 3.27 str. 1 d. numatyta sutuoktinių pareiga būti vienas kitam lojalais ir gerbti, kuri sietina ir su tam tikru pasitikėjimu. „Sekimo“ režimas siekiant gauti kitą sutuoktinį kompromituojančios informacijos vargu ar suderinama su lojalumu, pagarba ir pasitikėjimu. Be to, nors privatumo ribos sutuoktinių vienas kito atžvilgiu ir susiaurėja, tai nereiškia, kad bet koks privatumo apribojimas prieš asmens valią (pvz., socialinio tinklo slaptažodžio „nulaizimas“, slaptas SMS žinučių ar elektroninio pašto skaitymas) yra teisėtas.

Kitas svarbus klausimas – BK 166 str. ir BK 167 str. numatytų veikų atribojimas. Akivaizdu, kad BK 166 str. išvardytos veikos (pvz., telefoninių pokalbių klausymasis) gali būti traktuojamos ne tik kaip susižinojimo slaptumo pažeidimas, tačiau ir kaip informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimas. Tiesa, galimi atvejai, kai susižinojimo slaptumo pažeidimas nelaikytinas informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimu, pavyzdžiui, pašto siuntų perėmimas ir siunčiamų pinigų pasi-

---

⁵³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. kovo 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-198/2013.

⁵⁴ Panevėžio miesto apylinkės teismas. Nuosprendis Lietuvos Respublikos vardu. 2014 m. kovo 5 d., Panevėžys. Baudžiamoji byla Nr. 1-64-749-2014.

savinimas buvo kvalifikuotas tik pagal BK 166 str. 1 d.⁵⁵ Kokiais atvejais veika turėtų būti kvalifikuojama tik pagal BK 167 str.? Manytina, jog tai būtų visais atvejais, kai informacija apie privatų asmens gyvenimą renkama naudojant kitokius būdus, nei apibrėžta BK 166 str. Tokiu pavyzdžiu gali būti byla, kurioje buvo konstatuotas strip-tizo šokėjų bei jų klientų privatumo pažeidimas, kadangi striptizo klubo patalpose buvo daromi slapti vaizdo įrašai apie privatų šių asmenų gyvenimą⁵⁶.

II.5. Neteisėtas informacijos apie asmens privatų gyvenimą atskleidimas ar panaudojimas

BK 168 str. nustatyta baudžiamoji atsakomybė už informacijos apie privatų asmens gyvenimą atskleidimą ar panaudojimą. Atkreiptinas dėmesys, jog šiuo atveju informacija gali būti įgyta tiek **teisėtai** (t. y. informacija sužinota tarnybiniu ar profesiniu pagrindu ar atliekant laikiną užduotį), tiek **neteisėtai** (t. y. informacija surinkta darant BK 165–167 str. numatytas veikas). Pažymėtina, jog baudžiamoji atsakomybė nėra numatoma, jeigu atskleista informacija apie privatų asmens gyvenimą buvo įgyta kitais būdais (pvz., tokia informacija ją atskleidusiam asmeniui buvo suteikta laisva valia). Tokiu atveju baudžiamosios atsakomybės klausimas nekyla, tačiau nukentėjęs asmuo turi teisę kreiptis į teismą dėl žalos atlyginimo civiline tvarka.

Atkreiptinas dėmesys, jog pagal BK 168 str. baudžiamoji atsakomybė kyla visais atvejais, kai anksčiau minėtais būdais įgyta informacija paskelbiama be asmens sutikimo. Šiuo atveju nėra svarbu, ar yra teisėtas ir pagrįstas visuomenės interesas tokią informaciją žinoti. Atkreiptinas dėmesys, jog toks pagrindas yra numatytas CK 2.23 str. 3 d., kaip bendro draudimo skleisti apie žmogaus privatų gyvenimą surinktą informaciją išimtis. Privataus pobūdžio informacijos atskleidimas taip pat gali būti pateisinamas ir pagal Konvenciją, jeigu visuomenės interesas žinoti nusveria individo teisę į privatumą⁵⁷. Ar BK 168 str. numatyta veika gali neužtraukti baudžiamosios atsakomybės, jeigu yra visuomenės interesas tokią informaciją žinoti? Šiuo atveju atkreiptinas dėmesys, jog nusikaltimo sudėtis yra formali – baudžiamoji atsakomybė kyla tyčia paskelbus informaciją be asmens sutikimo ir nėra atsakomybė šalinančių išlygų. Tiesa, kaip ir anksčiau analizuotų skyriaus straipsnių atveju, abejotina, kad

---

⁵⁵ Alytaus rajono apylinkės teismas. Baudžiamasis įsakymas Lietuvos Respublikos vardu. 2013 m. lapkričio 26 d., Alytus. Baudžiamoji byla Nr. 1-564-849/2013.

⁵⁶ Klaipėdos miesto apylinkės teismas. Nuosprendis Lietuvos Respublikos vardu. 2015 m. kovo 19 d. Klaipėda. Baudžiamoji byla Nr. 1-132-549/2015.

⁵⁷ *Kilkelly U.* A guide to the implementation of Article 8 of the European Convention on Human Rights. Human rights handbooks, No. 1, p. 39 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.coe.int/T/E/Human_rights/hrhb1.pdf>.

baudžiamoji atsakomybė galėtų kilti asmeniui, surinkusiam informaciją iš viešai prieinamų šaltinių. Be to, tam yra būtinas nukentėjusiojo skundas ar prokuroro reikalavimas. Kaip turėtų būti traktuojami asmens veiksmai, jeigu jis dėl tarnybos, profesijos ar atlikdamas laikiną užduotį sužinojo informaciją ir ją vėliau viešai paskelbė teisme? Šiuo atveju pažymėtina, jog atsakomybė kyla už „neteisetą“ informacijos apie privatų gyvenimą atskleidimą, koku toks atskleidimas bei viešas paskelbimas nebūtų laikomas, jeigu tai būtų padaryta teismui leidus. Kita vertus, savavališkai paskleidus tokią informaciją (pvz., siekiant patenkinti visuomenės smalsumą ar kitais motyvais), baudžiamosios atsakomybės klausimas ją paskleidusiam asmeniui kiltų.

Kokia informacija gali būti atskleista ir tai nebus laikoma privatumo pažeidimu? Remiantis EŽTT praktika byloje *Doorson prieš Olandiją* privatumo pažeidimu nebuvo pripažintas policijos turimos įtariamojo fotografijos pateikimas tretiesiems asmenims, kadangi tai buvo daroma ikiteisminio tyrimo tikslais ir siekiant nusikaltimų prevencijos. Tiesa, minėtu atveju nuotrauka nebuvo demonstruojama viešai bei buvo legaliai įgyta prieš tai policijos vykdyto arešto metu⁵⁸. Privatumo pažeidimu EŽTT nepripažino ir policijos spaudai atskleistų įvairių arešto detalių (pvz., kad pas asmenį arešto metu buvo rastas didelis kiekis vaikų pornografijos), kadangi buvo konstatuota, jog nors tokiais veiksmais ir kišamasi į privatumą, tai pateisinama turint omenyje teisėtą tikslą – visuomenės informavimą apie įvykį⁵⁹. Šiame kontekste paminėtinas ir LRKT 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas, kuriame buvo konstatuota, kad „asmuo, darydamas nusikalstamas ar kitas priešingas teisei veikas, neturi ir negali tikėtis privatumo. Žmogaus privataus gyvenimo apsaugos ribos baigiasi tada, kai jis savo veiksmais nusikalstamai ar kitaip neteisėtai pažeidžia teisės saugomus interesus, daro žalą atskiriems asmenims, visuomenei ir valstybei“⁶⁰. Tokiu atveju privatumo apimtis susiaurėja, nors negalima teigti, jog nusikalstamą veiką padaręs asmuo visiškai praranda teisę į privatumą. Privatumo ribų siaurėjimas tokiais atvejais sietinas su konkrečia daroma ar padaryta nusikalstama veika, taigi logiška, jog ir įkalintų asmenų privatumo apimtis yra siauresnė. Nepaisant to, tai nereiškia, jog galima viešinti bet kokias tokių asmenų privataus gyvenimo detales

---

⁵⁸ *Doorson v. The Netherlands*. Appl. No. 20524/92(1996).

⁵⁹ *Kilkelly U.* A guide to the implementation of Article 8 of the European Convention on Human Rights. Human rights handbooks, No. 1, p. 39[interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.coe.int/T/E/Human_rights/hrhb1.pdf>.

⁶⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 2 straipsnio 12 dalies, 7 straipsnio 2 dalies 3 punkto, 11 straipsnio 1 dalies ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 198¹ straipsnio 1 bei 2 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta340/contentz>>.

ar bet kaip riboti jų teisę į privatumą. Šiuo atveju buvo aptarta sritis, kurioje leistini didesni privatumo suvaržymai, tačiau remiantis EŽTT praktika yra ir sričių, kuriose jaučiamas didesnis privatumo apsaugos poreikis. Pavyzdžiui, teismas yra pabrėžęs, jog ypatingo dėmesio nusipelno asmens sveikatos duomenų konfidencialumo apsauga, kadangi tai susiję ne tik su teise į privatumą, tačiau ir su pasitikėjimu sveikatos apsaugos sistema apskritai⁶¹. Šiame kontekste paminėtina istorija, kai gydytoja be asmens sutikimo viešai atskleidė informaciją apie asmens privatą gyvenimą, kurią neva tai sužinojo dėl savo profesijos⁶². Gydytoja buvo nuteista dėl šmeižimo pagal BK 154 str., tačiau jos veiksmus galima kvalifikuoti ir pagal BK 168 str., kaip neteisėtą viešą informacijos apie asmens privatą gyvenimą be jo sutikimo atskleidimą, ir nesvarbu, ar ta informacija buvo teisinga ar ne.

BK 168 str. numatyta atsakomybė iškyla tada, kai informacija yra **viešai paskelbiama**, arba nors ir viešai nepaskelbiama, tačiau ją asmuo panaudoja savo ar kitų asmenų labui. Tokių atvejų pavyzdžiais gali būti notaro dėl savo profesijos sužinota ir savo naudai panaudota informacija apie pomirtinę asmens valią sudarant testamentą⁶³ arba banko darbuotojos tretiesiems asmenims suteikta informacija apie gyventojus, turinčius banke didelį pinigų likutį⁶⁴. Tais atvejais, kai surinkta informacija nebuvo nei viešai skelbiama, nei panaudota savo ar kitų asmenų labui, atsakomybė iškyla pagal BK 167 str., o jei kartu buvo pažeistas ir susirašinėjimo slaptumas, ir pagal BK 166 str.

IŠVADOS

1. Teisės aktuose ir EŽTT jurisprudencijoje tiksli privataus gyvenimo sąvoka nepateikiama, tačiau yra įvardytos atskiros sritys, kurios laikytinos asmens privačiu gyvenimu. Šių sričių sąrašas nėra išsamus ir teismų praktikoje nuolat pildomas. Privataus gyvenimo samprata pasižymi dinaminiu pobūdžiu, todėl apibrėžti ją nurodant baigtinį sąrašą privačiam gyvenimui priskirtinų sričių nėra būtina ar prasminga. Teismai, atsižvelgdami į kontekstą, turi diskreciją konkrečiu atveju spręsti dėl atitinkamos srities (ne)priskyrimo privataus gyvenimo sferai. Tiesa, ši diskrecija nėra absoliučiai neribota, o sąlygota įstatymuose ir tarptautiniuose teisės

---

⁶¹ *Z v. Finland*. Appl. No. 22009/93(1997).

⁶² Žr. <<http://www.delfi.lt/news/daily/crime/teisejas-apie-a-uso-vyndeme-kalbejusi-gydytoja-tik-sraigtelis-sioje-melo-istorijoje.d?id=70168792>>.

⁶³ Palangos miesto apylinkės teismas. Nuosprendis Lietuvos Respublikos vardu. 2014 m. gruodžio 30 d. Palanga. Baudžiamoji byla Nr. 1-23-890/2014.

⁶⁴ Vilniaus miesto apylinkės teismas. Nuosprendis Lietuvos Respublikos vardu. 2014 m. vasario 18 d. Baudžiamoji byla Nr. 1-45-111/2014.

- aktuose apibrėžtų privatumo turinio elementų bei nacionalinių ir tarptautinių teismų praktikoje išplėtotos privatumo sampratos.
2. Už sunkiausių privataus gyvenimo neliečiamumo pažeidimus Baudžiamojo kodekso XXIV skyriuje yra nustatyta griežčiausia – baudžiamoji – atsakomybė. Be to, baudžiamoji atsakomybė taip pat numatyta ir kituose BK straipsniuose, kur privatumas nėra pagrindinis objektas, į kurį kėsinamasi nusikalstama veika. Pažymėtina, jog didelė dalis BK numatytų nusikaltimų turi tam tikrą „privatumo elementą“, pavyzdžiui, akivaizdu, kad asmens privatumas grubiai pažeidžiamas nusikaltimais seksualinio apsisprendimo laisvei. Ne taip šiuurkščiai, tačiau privatumas pažeidžiamas ir įvykdžius, tarkim, vagystę. Tiesa, šiais atvejais privatumas laikytinas šalutiniu, ne tokiu svarbiu objektu. Lengvesnio pobūdžio privatumo pažeidimai užtraukia civilinę, administracinę arba etinę atsakomybę. Remiantis EŽTT praktika privatumo apribojimas yra teisėtas, jeigu tam tikri veiksmai yra: 1) pakankamai detalai apibrėžti teisės aktuose; 2) turi teisėtą tikslą; 3) naudojamos priemonės yra proporcingos tikslui; 4) kišimasis į privatų gyvenimą yra būtinas demokratinėje visuomenėje.
  3. Dažniausiai pasitaikantis nusikaltimas privatumui – būsto neliečiamybės pažeidimas. Baudžiamąją atsakomybę užtraukia tik neteisėtas asmens būsto neliečiamumo pažeidimas. EŽTT išplėtojo „namų“ sąvoką, kuri apima ne tik asmeniui nuosavybės teise priklausančias gyvenamąsias patalpas, tačiau, esant tam tikroms sąlygoms, gali apimti ir vasarnamius, verslo ar kitokio pobūdžio patalpas. EŽTT išplėtotos sąvokos savaiame nesukuria Lietuvos teismams pareigos formuluoti identiškas traktuotes, tačiau yra svarbios sinchronizuojant Lietuvos teisę su Konvencijos nuostatomis bei EŽTT praktika.
  4. Susižinojimo neliečiamumo pažeidimas yra itin retai, vos po keletą kartų per metus, taikoma norma. Susižinojimo neliečiamumas apima ne tik tradicines Konstitucijoje minimas asmenų susižinojimo formas kaip pokalbiai telefonu, tačiau ir modernias komunikavimo formas, tokias kaip susirašinėjimas elektroniniu paštu ar privatus pokalbiai elektroninėje erdvėje. Susirašinėjimo slaptumas yra ginamas nepriklausomai nuo turinio, tačiau tam tikrų asmenų kategorijų (pvz., kalinių) atžvilgiu susižinojimo kontrolė vykdoma, jeigu tai daroma teisėtu tikslu ir išpildomos kitos sąlygos. Atsižvelgiant į EŽTT sprendimą byloje *Iordachi prieš Moldovą*, kyla klausimas, ar Lietuvoje nėra sistemingai pažeidinėjama asmenų teisė į privatumą, kiek tai susiję su leidimų klausytis telefoninių pokalbių išdavimu bei kontrole.
  5. Neteisėtas informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimas užtraukia atsakomybę, kai tai daro subjektai, įprastai neturintys teisės to daryti (privatus asmenys), arba pareigūnai, kurie viršija įgaliojimus ar pažeidžia teismo sankcionuotą informacijos rinkimo tvarką. Privatumo ribas privačių asmenų tarpusavio santykiuose (ypač šeimos santykiuose) lemia tų santykių pobūdis ir kontekstas.

6. Informaciją apie privatų asmens gyvenimą atskleisti ar panaudoti gali tiek teisėtai (tarnybiniu ar profesiniu pagrindu ar vykdydami laikiną užduotį), tiek ir neteisėtai ją įgiję asmenys. Esminis nusikaltimo sudėties elementas – informacija sklaidžiama nesant asmens sutikimo. EŽTT yra pripažinęs, kad visuomenės informavimas apie nusikalstamos veikos tyrimą, kai toks tyrimas yra susijęs su viešuoju asmeniu, gali būti laikomas tinkamu pagrindu atskleisti tam tikras privataus gyvenimo detales, tačiau tai priklauso nuo konteksto. LRKT pasisakė dar griežčiau, konstatuodamas, kad asmuo, darydamas nusikalstamas ar kitas priešingas teisei veikas, neturi ir negali tikėtis privatumo. Tiesa, tai nereiškia, kad tokiu atveju asmuo netenka bet kokios teisės į privatumą, autorių nuomone, apribojimai visgi turėtų būti siejami su asmens daromomis veikomis ir proporcingi.

LITERATŪRA

I. Specialioji literatūra

1. *Beliūnienė L., Ambrazevičiūtė K., Lankauskas M., Mauricė E., Mulevičius M., Nikartas S., Mačernytė-Panomariovienė I., Petrylaitė V., Kavoliūnaitė-Ragauskienė E., Šneideris D., Zaksaitė S.* Aktualiausias žmogaus teisių užtikrinimo Lietuvoje 2008–2013 m. problemos: teisinis tyrimas. Monografija. Lietuvos teisės instituto mokslo tyrimai, 2014 (ISBN 978-9986-704-32-4 (internetinis leidinys)) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.teise.org/data/zmogaus-teises.-galutinis-2014-10-08.pdf>>.
2. *Bubnytė K.* Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija galutinės instancijos Lietuvos teismų praktikoje // *Teisė*, 2013, t. 87.
3. *Ehlers D., Becker U.* European Fundamental Rights and Freedoms. Berlin, 2007.
4. *Greer S.* The exceptions to Articles 8 to 11 of the European Convention on Human Rights. Human rights files No. 15. Council of Europe, 1997 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.echr.coe.int/LibraryDocs/DG2/HRFILES/DG2-EN-HRFI-LES-15%281997%29.pdf>>.
5. *Kilkelly U.* A guide to the implementation of Article 8 of the European Convention on Human Rights. Human rights handbooks, No. 1 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.coe.int/T/E/Human_rights/hrhb1.pdf>.
6. *Keserauskas Š.* Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė. III dalis. Vilnius: Justitia, 2002.
7. *Kūris E.* Ekstranacionaliniai veiksniai Lietuvos Respublikos Konstituciniam Teismui aiškinant Konstituciją // *Teisė*, 2004, t. 50.

8. *Lankauskas M.* Balansavimas tarp teisės į privatumą ir saviraiškos laisvės Europos žmogaus teisių teismo jurisprudencijoje // Teisės problemos, 2007, Nr. 2, ISSN 1392-1592.
9. *Lankauskas M., Mulevičius M., Zaksaitė S.* Teisės į privatumą, minties, sąžinės, religijos laisvę ir saviraišką užtikrinimo problemos. Lietuvos teisės instituto mokslo studija. Vilnius, 2013, ISBN 978-9986-704-18-8 (internetinis leidinys) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.teise.org/data/Teises_i_privatuma_uztikrinimo_problemos.pdf>.
10. *Meškauskaitė L.* Teisė į privatų gyvenimą. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2015, ISBN 978-9955-30-178-3.
11. *Onn Y. et. al.* Privacy in the Digital Environment. Haifa Center of Law & Technology, 2005.
12. *Roagna I.* Protecting the Right to Respect for Private and Family Life under the European Convention on Human Rights. Council of Europe Human Rights Handbooks. Council of Europe. Strasbourg, 2012.
13. *Wessels J.* Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Baudžiamoji veika ir jos struktūra. Vilnius: Eugrimas, 2003.

II. Teisės aktai

14. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. Roma, 1950 // Valstybės žinios, 2011-12-22, Nr. 156-7390.
15. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios, 2000, Nr. 89-2741 (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais).
16. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas // Valstybės žinios, 2002, Nr. 37-1341, Nr. 46 (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais).
17. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262 (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais).
18. Lietuvos Respublikos Konstitucija. Lietuvos Respublikos piliečių priimta 1992 m. spalio 25 d. referendume (Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014). Įsigaliojo 1992 m. lapkričio 2 d. (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais).
19. Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas // Valstybės žinios, 2012, Nr. 122-6093 (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais).
20. Lietuvos Respublikos privačios detektyvinės veiklos įstatymas // Teisės aktų registras, 2015-04-30, Nr. 6577.

III. Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika

21. *Bruggemann and Scheuten v. Germany.* Appl. No. 6959/75(1977).

22. *Copland v. the United Kingdom*. Appl. No. 62617/00(2007).
23. *Doorson v. The Netherlands*. Appl. No. 20524/92(1996).
24. *Frerot v. France*. Appl. No. 70204/01(2001).
25. *Gillow v. The United Kingdom*. Appl. No. 9063/80 (1986).
26. *Halford v. the United Kingdom*. Appl. No. 20605/92(1997).
27. *Iordachi v. Moldova*. Appl. No. 25198/02(2009).
28. *Kerkhoven and Hinke v. The Netherlands*. Appl. No. 15666/89(1992).
29. *Khan v. The United Kingdom*. Appl. No. 35394/97(2000).
30. *Klass v. Germany*. Appl. No. 5029/71(1978).
31. *Malone v. The United Kingdom*. Appl. No. 8691/79(1984).
32. *Niemietz v. Germany*. Appl. No. 13710/88 (1992).
33. *Olsson v. Sweden* (No.1). Appl. No. 10465/83(1988).
34. *Puzinas v. Lithuania*. Appl. No. 44800/98(2002).
35. *Silver v. The United Kingdom*. Appl. No. 5947/72; 6205/73; 7052/75; 7061/75; 7107/75; 7113/75; 7136/75(1983).
36. *Valašinas v. Lithuania*. Appl. No. 44558/98(2001).
37. *Wakefield v. The United Kingdom*. Appl. No. 15817/89(1990).
38. *X v. Switzerland*. Appl. No. 8257/78(1981).
39. *Z v. Finland*. Appl. No. 22009/93(1997).

IV. Lietuvos teismų praktika

40. Alytaus rajono apylinkės teismas. Baudžiamasis įsakymas Lietuvos Respublikos vardu. 2013 m. lapkričio 26 d., Alytus. Baudžiamoji byla Nr. 1-564-849/2013.
41. Klaipėdos miesto apylinkės teismas. Nuosprendis Lietuvos Respublikos vardu. 2015 m. kovo 19 d. Klaipėda. Baudžiamoji byla Nr. 1-132-549/2015.
42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. rugsėjo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-416/2008.
43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. kovo 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-198/2013.
44. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 2 straipsnio 12 dalies, 7 straipsnio 2 dalies 3 punkto, 11 straipsnio 1 dalies ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso

- 198¹ straipsnio 1 bei 2 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta340/content>>.
45. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. kovo 24 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos pataisos darbų kodekso 41 straipsnio 2 dalies (1997 m. liepos 2 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrkt.lt/dokumentai/2003/n030324.htm>>.
46. Palangos miesto apylinkės teismas. Nuosprendis Lietuvos Respublikos vardu. 2014 m. gruodžio 30 d. Palanga. Baudžiamoji byla Nr. 1-23-890/2014.
47. Panevėžio miesto apylinkės teismas. Nuosprendis Lietuvos Respublikos vardu. 2014 m. kovo 5 d., Panevėžys. Baudžiamoji byla Nr. 1-64-749-2014.
48. Šiaulių apylinkės teismas. Nuosprendis Lietuvos Respublikos vardu. 2014 m. kovo 12 d., Šiauliai. Baudžiamoji byla Nr. 1-101-949/2014.
49. Vilniaus miesto apylinkės teismas. Nuosprendis Lietuvos Respublikos vardu. 2014 m. vasario 18 d. Baudžiamoji byla Nr. 1-45-111/2014.
50. Visagino miesto apylinkės teismas. Nuosprendis Lietuvos Respublikos vardu. 2015 m. kovo 13 d., Visaginas. Baudžiamoji byla Nr. 1-19-844/2014.

V. Kiti šaltiniai

51. Baudžiamųjų bylų nagrinėjimo ataskaita. Bylų procesas (I instancijos teismuose), 2010 m. Prieiga per internetą: <<http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106>>.
52. Baudžiamųjų bylų nagrinėjimo ataskaita. Bylų procesas (I instancijos teismuose), 2011 m. Prieiga per internetą: <<http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106>>.
53. Baudžiamųjų bylų nagrinėjimo ataskaita. Bylų procesas (I instancijos teismuose), 2012 m. Prieiga per internetą: <<http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106>>.
54. Baudžiamųjų bylų nagrinėjimo ataskaita. Bylų procesas (I instancijos teismuose), 2013 m. Prieiga per internetą: <<http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106>>.
55. Baudžiamųjų bylų nagrinėjimo ataskaita. Bylų procesas (I instancijos teismuose), 2014 m. Prieiga per internetą: <<http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106>>.
56. Baudžiamųjų bylų nagrinėjimo ataskaita. Bylų procesas (I instancijos teismuose), 2015 m. Prieiga per internetą: <<http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106>>.

57. Prezidentūra sukilo dėl pokalbių pasiklausymo. BNS, 2015 m. balandžio 24 d. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/prezidentura-sukilo-del-pokalbiu-pasiklausymo.d?id=67798694>>.
58. Teisėjas: apie A. Ūso vyndėmę kalbėjusi gydytoja – tik sraigtelis šioje melo istorijoje // www.delfi.lt., 2016 m. sausio 20 d. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/daily/crime/teisejas-apie-a-uso-vyndeme-kalbejusi-gydytoja-tik-sraigtelis-sioje-melo-istorijoje.d?id=70168792>>.

Doc. dr. Liudvika MEŠKAUSKAITĖ
L. Meškauskaitė Law Firm

Mindaugas LANKAUSKAS
Law Institute of Lithuania

CRIMINAL LIABILITY FOR PRIVACY VIOLATIONS IN THE CONTEXT OF THE EUROPEAN CONVENTION ON HUMAN RIGHTS AND LITHUANIAN CASE LAW

Summary

According to Article 8 of the European Convention on Human Rights, everyone has the right to respect for his private and family life, his home and his correspondence. The High Contracting Parties shall secure the right to privacy within their jurisdiction and have positive obligations to ensure the respect and effectiveness of the protection of this right. Criminal law is one of the legal instruments (others are civil, administrative or ethical liabilities) to guarantee an adequate level of privacy protection in the national legal systems of The High Contracting Parties.

The article analyses most serious violations of privacy, which are criminal offences according to the Lithuanian Penal Code. It should be noted that national law in this sphere is closely related to the particular State's obligations under the Convention. Therefore, actual case law of Lithuanian courts was analysed in the light of the case law of the European Court of Human Rights. The main aim of this article is to deepen the theoretical knowledge on the right of privacy in the context of criminal liability according to Lithuanian law.

First of all, it should be stressed out, that, according to the European Court of Human Rights, private life is a broad concept incapable of exhaustive definition. Unsurprisingly, there is no precise definition of private life in Lithuanian legislation or case law. Therefore, national courts are relatively free to decide which aspects of relations between persons fall within the scope of privacy and which do not. Nevertheless, such freedom is not limitless, because Lithuanian courts are bound by the national and international legislation and case law.

The article deals with the different aspects of privacy, which are related to a criminal liability. In Lithuania, the most common criminal offence related to privacy is illegal getting into home. Other privacy infringements, such as unlawful interception of correspondence, illegal collecting of information or person's private life or illegal disclose of such information without consent are not very common in Lithuanian case-law. Lithuanian case law usually goes hand in hand with the case law of the European Court of Human Rights when interpreting different aspects of privacy, such as concepts of "home" or "correspondence". On the other hand, there are some doubts if the domestic law governing telephone tapping contains sufficient guarantees against abuse by the national authorities.